

Český jazyk a literatura - 6. ročník - 4. etapa

Mluvnice

Zdravím všechny šestáky! Máme za sebou další náročný týden. Doufám, že jste všichni zdraví. V tomto týdnu bych ráda probrala nové učivo. Budu postupovat tak, jako bychom byli spolu ve škole. Pokud by měl někdo s látkou problém, napište mi mail, přidejte své telefonní číslo a já vám zavolám.

Slovesa (učebnice str. 107)

Znovu si společně připomeňme slovní druhy. Ty dělíme na ohebné a neohebné. Ohebné proto, že se dají ohýbat, tedy skloňovat či časovat, a neohebné, které svůj tvar nemění, nedají se ani skloňovat, ani časovat. Slovesa jsou posledním v řadě ohebným slovním druhem. Časujeme je. Vyjadřují nějaký děj, činnost. U sloves určujeme mluvnické kategorie, a to osobu, číslo, způsob a čas. Všimněte si pořadí jednotlivých kategorií. Čas určujeme až jako poslední. Hned si zdůvodníme proč.

Osoby - máme tři - první(1.), druhou(2.) a třetí(3.)

Číslo - máme jednotné(j.č.) a množné(mn.č.)

Způsob - oznamovací(ozn.), rozkazovací(roz.) a podmiňovací(pod.)

Čas - přítomný(př.), minulý(min.) a budoucí (bud.)

1. První dvě mluvnické kategorie jsou snadné, zkusme si je určit v následujícím cvičení:

	osoba	číslo
šla bych		
zpíváme		
odkopou		
jezdili jste		

Možná, že jste si všimli, že jako třetí v pořadí mluvnických kategorií určujeme slovesný způsob, ne čas, jako jste byli zvyklí na nižším stupni. Je to z toho důvodu, že pouze u oznamovacího způsobu určujeme slovesný čas. To znamená, že **u rozkazovacího a podmiňovacího způsobu čas neurčujeme**.

Nyní zopakujeme slovesný čas. Ten, jak jsem již zmiňovala, určujeme pouze u sloves v oznamovacím způsobu. Rozlišujeme přítomný, minulý a budoucí čas.

Čas přítomný vyjadřuje děj činnost, jež probíhá v tuto chvíli, tedy teď. Např. **Peču** koláč. Já nyní pečů, sloveso je přítomném čase.

Kdybych teprve zvažovala, že někdy v budoucnu budu péct koláč, uvedla bych toto sloveso **do budoucího času**. Vypadalo by tedy následovně. Já **budu péct** koláč.

Pokud jsem koláč již pekla, děj proběhl, sloveso bude v **minulém čase**. Já **jsem pekla** koláč.

2. Nyní si zkuste určit slovesný čas:

	čas
poletím	
dívá se	
pomyslí si	
porovnáváme	

šla jsem	
kupuji	
budeme psát	
povečejíme	
vyjeli	

Tyto mluvnické kategorie jsou opakováním učiva z minulých ročníků. Nejnovější je pro vás **slovesný způsob**.

Ten dělíme na **oznamovací** - vyjadřuje děj skutečný, který buď nastal, nebo probíhá, či už se stal

rozkazovací - vyjadřuje nutnost, aby se děj stal

podmiňovací - vyjadřuje, že děj je možný

Oznamovací způsob už umíte (viz. předcházející tabulka, všechna slovesa byla v oznamovacím způsobu).

Zaměříme se na rozkazovací způsob. Slovesa v rozkazovacím způsobu se tvoří pouze v těchto případech:

- ve 2. osobě jednotného čísla - ty piš
- v 1. osobě množného čísla - my pišme
- ve 2. osobě množného čísla - vy pište

3. Opět si vyzkoušíme, budeme tvořit slovesné tvary dle zadání:

	2.os., j.č., roz.zp.,	1.os., mn.č.	2.os., mn.č.
hrát			
koupit			
brát			
dělat			
učit			
plavat			
zpívat			
dát			
tvořit			

Asi nejsložitější je **podmiňovací způsob**. Ten totiž dále dělíme na podmiňovací způsob přítomný a minulý.
Prosím nenechte se zmást! Podmiňovací způsob přítomný neznamená, že je zde přítomný čas, ten se u podmiňovacího způsobu neurčuje! To slovo přítomný vyjadřuje, že děj je možný, slovo minulý pak že děj je neuskutečnitelný. A jak se tvoří? Pomoci slovesa být v podmiňovacím způsobu.

Ach, to sloveso být!... Tváří se jako chameleon. Pokaždé má jinou podobu. Teď si ukážeme, jakou podobu má v podmiňovacím způsobu. Hezky si ho vyčasujeme v jednotném čísle:

- já bych
- ty bys
- on by

A teď v čísle množném:

1. my bychom (doma určitě používáte jeho nespisovný tvar - my byste, ale na ten hned zapomeňte)
2. vy byste (pozor na nesprávný tvar vy by jste, na ten taky rychle zapomeňte)
3. oni by

Jak to tedy vypadá se slovesem v podmiňovacím přítomném způsobu?

Máme sloveso plavat. Chceme ho dát do podmiňovacího přítomného způsobu ve všech osobách a číslech.

1. plaval bych	1. plavali bychom
2. plaval bys	2. plavali byste
3. plaval by	3. plavali by

4. Opět si vyzkoušíme v praxi. Tvořte správné slovesné tvary v podmiňovacím přítomném způsobu.

vlastnit - 1. os., j.č.	
čarovat - 3. os., mn.č.	
pečovat - 2. os., j.č.	
navlékat - 1. os., mn.č.	
koupat se - 2. os., j.č.	
koupit si - 2. os., j.č.	
obsahovat - 3. os., č.j.	
brzdit - 2. os., mn.č.	
zakládat - 3. os., č.j.	
pomáhat - 1. os., č.mn.	

Pokud jste zvládli dojít až sem, zbývá mi vysvětlit podmiňovací minulý způsob. Ten je jednoduchý. Tvoří se obdobným způsobem jako podmiňovací přítomný způsob, akorát ještě k slovesnému tvaru přidáš sloveso být v minulém čase.

sloveso být v minulém čase + sloveso být v podmiňovacím způsobu + plavat = byl bych plaval

5. V tomto cvičení vycházej ze 4. zadání. Uvedená slovesa převed' do podmiňovacího minulého způsobu.

	osoba	číslo	způsob	čas
vrátil by se				
prosme				
chodíváš				
pojedou				
posolíš				

byl bych prosil				
zalévejte				
budete se snažit				
kreslíme				

6. Toto cvičení vypracuj a pošli do pátku 10.4. na můj mail, piš rovnou do něj. Urči mluvnické kategorie.

Řešení:

- šla bych - 1. os., j.č. zpíváme - 1.os., mn.č. odkopou - 3.os., mn.č. jezdili jste - 2.os., mn.č.
- poletím - bud., dívá se - přít., pomyslí si - bud., porovnáváme - přít., šla jsem - min., kupuji - přít., budeme psát - bud., povečeříme - bud., vyjeli - min.
- hrej, hrejme, hrejte, kup, kupme, kupte, ber, berme, berte, dělej, dělejme, dělejte, uč, učme, učte, plav, plavme, plavte, zpívej, zpívejme, zpívejte, dej, dejme, dejte, tvoř, tvořme, tvořte
- vlastnil bych, čarovali by, pečoval bys, navlékali bychom, koupal by ses, koupil by sis, obsahoval by, brzdili byste, zakládal by, pomáhali bychom
- byl bych vlastnil, byli by čarovali, byl bys pečoval, byli bychom navlékali, byl by ses koupal, byl by sis koupil, byl by obsahoval, byli byste brzdili, byl by zakládal, byli bychom pomáhali

Literatura

Nové učivo - Rým obkročný a přerývaný

V posledním domácím úkole z literatury jste si v praxi vyzkoušeli rozeznat a určit druh rýmu. Zatím jsme se seznámili s rýmem střídavým a sdruženým. Pro všechny připomínám, že verš je jeden řádek v básni, rým je zvuková shoda na konci veršů. Rým střídavý má schéma a-b-a-b, sdružený a-a-b-b. Proved' zápis do literárního sešitu.

Rým obkročný - a-b-b-a

Příklad:

Vykvetla první bledule, - a
zima je už pryč, - b
táta vezme rýč, - b
já vyhodím své sněhule. - a

Rým přerývaný - a-b-c-b

Příklad:

Vykvetla první bledule, - a
zima už je pryč, - b
slunce krásně svítí, - c
táta vezme rýč. - b

Domácí úkol: Vytvoř jednu sloku básně s obkročným rýmem, jednu s přerývaným. Termín středa 8.4. do 12 hodin. Držím palce! češtinářka